

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

ФІЛЬШТЕЙН МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 351.74 (474)

**ПОЛЩЕЙСЬКІ ОРГАНИ ПРИБАЛТІЙСЬКИХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ЛАТВІЯ, ЛИТВА, ЕСТОНІЯ): ОРГАНІЗАЦІЯ ТА
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна», Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України

Олефір Віктор Іванович,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Гриценко Володимир Григорович,

Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
професор кафедри правознавства

кандидат юридичних наук, доцент

Варивода Василій Іванович,

Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративної діяльності

Захист відбудеться «08» липня 2016 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.139.01 у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

Автореферат розісланий «06» червня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Ямкова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У незалежній Україні з 2014 року закріплено курс на євроінтеграцію та здійснення кардинальних глибинних реформ у всіх галузях суспільного життя, у тому числі й у сфері внутрішніх справ (охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, протидія правопорушенням, насамперед злочинності).

Одним з головних досягнень нинішнього керівництва держави вважається створення Національної поліції України, яка замінила українську міліцію радянського зразка. Сьогодні діє важлива ланка – патрульна поліція, але це лише перші кроки до створення поліції, структурованої відповідно до закону. Держава опікується забезпеченням ефективності поліції не тільки в частині охорони громадського порядку а й при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, проведенні досудового розслідування, профілактики правопорушень.

Заходи, що нині здійснюються в правоохоронній системі, спрямовано на суттєве оновлення особового складу органів внутрішніх справ як один із засобів подолання корупції. Водночас існують негативні обставини, що впливають на ефективність виконання правоохоронної функції та призводить до зниження результативності правоохоронної діяльності. Відсутність чіткого усвідомлення параметрів і напрямів здійснення реформ у сфері внутрішніх справ зумовлює необхідність участі в їх проведенні іноземних спеціалістів.

За таких обставин особливого значення набуває досвід держав, які вийшли зі складу СРСР і є повноправними членами Європейського Союзу – Литва, Латвія, Естонія. У зв'язку з тим, що в реформуванні правоохоронних органів України разом з грузинськими фахівцями беруть активну участь і представники держав Балтії, закономірними є наміри дослідження досвіду литовських, латвійських та естонських спеціалістів у побудові ефективної правоохоронної системи з метою його використання для розбудови української правоохоронної системи, насамперед, Національної поліції України.

Поліцейські сили в Прибалтійських державах представляють поліцейські органи, що мають різні назви: у Литовській Республіці – Департамент поліції, Латвійській Республіці – Державна поліція, Естонській Республіці – Департамент поліції та прикордонної охорони. У всіх Прибалтійських країнах поліцейські органи структурно входять до складу Міністерства внутрішніх справ. Дослідження шляхів формування та діяльності поліції держав Балтії, які використали сталий європейський досвід побудови поліцейських органів, надає можливість уточнення мети, завдань та функцій як Міністерства внутрішніх справ, так і новоствореної Національної поліції України, розмежування їх компетенції та функцій, визначення найбільш оптимальної побудови зазначених центральних органів виконавчої влади.

Саме наближеність поліцейської системи цих країн до європейських стандартів становить інтерес щодо можливості використання їх досвіду при реформуванні сфери внутрішніх справ України, а тому дослідження діяльності поліцейських органів Литви, Латвії та Естонії покладено в основу дисертаційного дослідження.

У країнах Прибалтики за період їх незалежності вдалося суттєво знизити рівень корупції в поліцейських рядах, створити належні умови, у тому числі фінансові й

матеріальні ресурси, для забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів. Спостерігається кардинальне оновлення кадрової політики і покращення взаємовідносин з населенням. Отже, при критичному ставленні до результатів реформ у сфері внутрішніх справ досвід країн Євросоюзу заслуговує на увагу і використання при подальшому структуруванні Національної поліції України.

Діяльність поліції окремих країн світу досліджували українські та радянські вчені, зокрема: В.Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук, Я.М. Бельсон, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, А.В. Биков, Д.В. Васильєв, В.М. Гиленсен, І.П. Голосніченко, А.В. Губанов, Б. Гурне, Є.В. Додін, А.А. Касаткіна, В.М. Князєв, Л.Т. Кривенко, Б.С. Крилов, А.П. Ключніченко, В.К. Колпаков, С.В. Константінов, М.В. Лошицький, Г.І. Мачковський, Н.Р. Нижник, В.І. Олефір, М.П. Орзіх, В.П. Петков, В.М. Плішкін, П.М. Рабінович, Ю.І. Римаренко, В.М. Селиванов, О.Ф. Скаун, В.Д. Сущенко, В.В. Цветков, В.М. Шаповал, В.К. Шкарупа Е.Г. Юмашев.

Зважаючи на реальні позитивні результати роботи литовської, латвійської, естонської поліції за період після розпаду СРСР (викорінення корупції в поліцейських лавах, технічне переоснащення поліції, досягнення в професійній діяльності, суттєве покращення взаємовідносин між поліцією і населенням), існує необхідність більш ретельного дослідження наукових позицій діяльності поліції Литви, Латвії та Естонії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» на тему: «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696). Тема дослідження відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2011–2015 роки (затверджені постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14) та перспективним напрямкам кандидатських і докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, перелік яких затверджено рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18.10.2013 р. № 86/11.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є визначення шляхів та результатів проведення реформ, що здійснюються в системі органів внутрішніх справ і поліції Литви, Латвії та Естонії, їх характеру, організаційно-правових засад діяльності поліції цих країн та сформулювати пропозиції, які може бути використано при подальшому проведенні реформ у сфері внутрішніх справ України.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *задачі*:

– проаналізувати чинне законодавство, інші нормативно-правові акти Литви, Латвії та Естонії;

– дослідити історичні умови виникнення та розвитку поліції країн Прибалтики, визначити місце й роль поліції в системі державних органів і суспільному житті Литви, Латвії та Естонії;

– проаналізувати мету, завдання і функції міністерств внутрішніх справ та органів поліції країн Прибалтики;

– розкрити особливості адміністративної діяльності литовської, латвійської та

естонської поліції;

– проаналізувати основні напрями боротьби з корупцією в лавах поліції цих країн, визначити методи та засоби забезпечення законності в діяльності поліції і зміцнення дисципліни серед поліцейських;

– проаналізувати організаційну структуру як Міністерства внутрішніх справ, так й органів поліції Литви, Латвії та Естонії;

– визначити основні напрями кадрової політики з відбору поліцейських кадрів, особливості роботи з персоналом у міністерствах внутрішніх справ та органах поліції Прибалтійських країн;

– дослідити шляхи перебудови поліції від карального органу до органу, що надає правоохоронні послуги населенню;

– надати певні оціночні висновки щодо ефективності та загальних результатів діяльності литовської поліції та поліції інших країн Прибалтики у сфері охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, протидії та профілактики правопорушень;

– підготувати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації для врахування діяльності литовської, латвійської та естонської поліції при створенні ефективно діючої Національної поліції України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правовим регулюванням організаційного і практичного забезпечення діяльності Міністерства внутрішніх справ та органів поліції в структурі міністерств внутрішніх справ Прибалтійських країн – Литви, Латвії та Естонії.

Предмет дослідження – поліцейські органи Прибалтійських держав – членів Європейського Союзу (Латвія, Литва, Естонія): організація та правове забезпечення діяльності в сфері внутрішньої безпеки.

Методи дослідження. Використано сукупність методів наукового пізнання, зокрема: *діалектичний метод* – для дослідження проблем в єдності юридичної форми і соціального змісту, системного аналізу нормативно-правових актів, що регламентують відповідні суспільні відносини (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1); *системно-структурний метод* – для дослідження організаційно-правових засад діяльності литовської поліції, насамперед, у галузі адміністративно-правової діяльності, нормативно-правової та інформаційної основ цієї діяльності, у взаємодії з органами державної влади, громадськими формуваннями суспільства (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 3.1); *порівняльно-правовий метод* – для надання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки Національною поліцією України (підрозділи 1.3, 2.3, 3.3); *формально-логічний метод* – для з'ясування змісту правових норм, якими регламентується управлінська діяльність у сфері внутрішньої безпеки (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3); *соціологічний та статистичний методи* – для узагальнення напрацьованої практики, аналізу емпіричної інформації за темою дисертації (підрозділи 1.3, 2.3, 3.3); *історико-правовий метод* – для визначення причин створення Департаменту поліції Литви, Державної поліції Латвії, Департаменту поліції та прикордонної служби Естонії замість міліції, структурної еволюції поліції, її нормативно-правового забезпечення, що стосується і міністерств внутрішніх справ, зокрема мети, завдань, функцій та структури (підрозділи 1.1, 1.2).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, аналітичні матеріали та науково-правова публіцистика, що стосуються створення і діяльності поліції Прибалтійських країн; роботи вітчизняних та іноземних учених-правників, у тому числі литовських, латвійських та естонських; довідкова інформація, а також матеріали, отримані дисертантом у процесі особистого спілкування з працівниками поліції, дані експертних опитувань, проведених дисертантом серед близько 500 працівників поліції України за темою дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційному дослідженні вперше у вітчизняній юридичній науці проведено комплексне дослідження організаційно-правових засад та структурної побудови міністерств внутрішніх справ та органів поліції Прибалтійських країн (Литви, Латвії, Естонії), досвід яких може бути використано при побудові Національної поліції України. Сформульовано низку положень, що відповідають критеріям наукової новизни і мають як теоретичне, так і практичне значення для реформування всієї правоохоронної системи незалежної України, зокрема:

вперше:

– досліджено організаційно-правові засади діяльності міністерств внутрішніх справ та органів поліції міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії;

– визначено основні віхи створення та розвитку поліції Прибалтійських країн, їх місце і роль у суспільстві та в системі органів міністерств внутрішніх справ цих держав;

– сформульовано мету, завдання, функції поліції Прибалтійських країн, організаційну структуру, законодавчу основу, на якій ґрунтується її діяльність, правові засади поліцейської служби;

– проаналізовано методи забезпечення, дотримання конституційних прав і свобод громадян Литви, Латвії та Естонії, попередження і подолання корупції, застосовані при формуванні поліції, а також порушень законності в поліцейському середовищі;

– досліджено діяльність органів поліції міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії щодо забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, профілактики й боротьби з правопорушеннями, зміст, форми, види і методи адміністративної діяльності поліції;

– визначено стан взаємовідносин поліції з населенням і суспільством, виокремлено організаційні форми їх взаємодії та залучення громадськості до участі в правоохоронній діяльності;

удосконалено:

– теоретичні засади розмежування функцій Міністерства внутрішніх справ України й Національної поліції України на основі проведеного порівняльного аналізу діяльності міністерств внутрішніх справ країн Прибалтики та їх органів поліції;

– підходи до реформування органів внутрішніх справ України та новоствореної Національної поліції України при адаптації в Україні досвіду створення й діяльності поліції Прибалтійських країн;

дістало подальший розвиток:

– удосконалення вітчизняного законодавства, що регулює правовідносини у сфері внутрішніх справ;

– розмежування мети, завдань, функцій, структури Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України;

– посилення матеріально-технічного та науково-експертного забезпечення діяльності поліції;

– подолання корупції в правоохоронних органах, насамперед, Національній поліції України, забезпечення дисципліни та законності в її діяльності, удосконалення дисциплінарної практики;

– покращення кадрової роботи, створення і зміцнення професійного ядра поліції, забезпечення належних умов праці, соціального захисту особового складу поліції.

Практичне значення одержаних результатів. Проведене дослідження в умовах реформування правоохоронної діяльності має важливе теоретичне й практичне значення для науки та практики. Окремі положення дисертаційного дослідження використано у:

правотворчій діяльності – підготовлено і доведено до законодавчих органів, науковців і практиків пропозиції щодо удосконалення окремих норм національного законодавства стосовно уточнення мети, завдань та функцій Міністерства внутрішніх справ у статусі, що затверджений новою редакцією Положення про Міністерство внутрішніх справ України та Національної поліції України як новоствореного центрального органу виконавчої влади правоохоронного спрямування (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України);

науково-дослідній сфері – визначено нові шляхи реформування правоохоронної системи, побудови ефективно діючої Національної поліції України, з урахуванням узагальненого автором комплексу позитивних факторів у діяльності поліції Литви, Латвії та Естонії;

правозастосовній сфері – запропоновано використання позитивних елементів, що закріплені в діяльності поліції Прибалтійських країн, при побудові окремих структурних підрозділів української поліції (акт впровадження Головного управління Національної поліції в місті Києві);

навчальному процесі – положення дисертації використовуються при вивченні таких навчальних дисциплін, як «Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ», «Адміністративне право», «Управління в органах внутрішніх справ України» (акт впровадження Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка).

Апробація результатів дисертації. Висновки та результати дисертаційного дослідження обговорено на засіданні кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та дістали позитивну оцінку. Теоретичні та практичні висновки, викладені в роботі, оприлюднено на науково-практичній online-конференції «Актуальні проблеми економіки і фінансів» (Кіровоград, 16 грудня 2015 р.) та міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті» (Кіровоград, 12 квітня 2016 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднено в семи наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях з юридичних наук, включених до переліку МОН України, одна – у зарубіжному

періодичному виданні, а також дві – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, у кожному з яких по три підрозділи, висновків, списку використаних джерел (165 найменувань) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 227 сторінок, обсяг основного тексту – 213 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, зазначено ступінь її наукового розроблення та зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, головні задачі, об'єкт і предмет дослідження, розкрито основні методи дослідження, окреслено шляхи апробації, охарактеризовано публікації.

Розділ 1 «Управління в сфері внутрішніх справ як складова частина забезпечення правопорядку та законності Литовської Республіки, Латвійської Республіки, Естонської Республіки» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Органи державної влади та управління Литви, Латвії та Естонії, на які покладено забезпечення законності та правопорядку в державі»* наведено тлумачення понять «галузь (сфера) внутрішніх справ», «адміністративна діяльність», доведено можливість їх застосування при аналізі організаційно-правових засад діяльності міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії, Естонії та підрозділів поліції цих країн.

Виділено державні органи, що діють у сфері внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії: Парламент, Президент, уряд, деякі міністерства та відомства, судові органи, прокурора, Державний контролер, органи місцевого самоврядування, а також основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність кожного з названих органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Центральними органами виконавчої влади у сфері внутрішніх справ є міністерства внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії з їх невід'ємними структурними підрозділами поліції, яким є Департамент поліції Міністерства внутрішніх справ Литви, Державна поліція Міністерства внутрішніх справ Латвії, Департамент поліції та прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Естонії. Визначено особливості їх функціонування та законодавчого забезпечення діяльності.

У підрозділі 1.2 *«Міністерства внутрішніх справ країн Балтії (Литви, Латвії, Естонії) в системі державних органів, їх правове положення, мета та завдання»* визначено поняття «правоохоронна функція», «правоохоронна діяльність», «правоохоронні відносини» та «правоохоронні органи».

Доведено, що міністерства внутрішніх справ та їх структурні підрозділи, насамперед органи поліції, діють як правоохоронні органи відповідного рівня. Аналіз нормативно-правових документів, що регламентують функціонування міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії, свідчить про те, що головною метою міністерств є створення в суспільстві умов для забезпечення безпеки, охорони правопорядку, захисту конституційних прав і свобод громадян, населення загалом.

Підкреслено схожість певною мірою мети діяльності Міністерства внутрішніх справ України та міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії. Спільність її полягає, зокрема, у здійсненні заходів, спрямованих на забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, протидію правопорушенням, передусім злочинності.

Головне завдання міністерств – стратегічне планування, визначення основних орієнтирів для органів, що здійснюють практичну діяльність і реалізують політику міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії у сфері внутрішніх справ. Для міністерств внутрішніх справ вказаних країн стратегічне планування пов'язано з розробленням довгострокових планів діяльності відповідно до внутрішніх та зовнішніх елементів, у тому числі щодо можливості юридичного, фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення практичної правоохоронної діяльності, що стосується, насамперед, Департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ Литви, Державної поліції Міністерства внутрішніх справ Латвії, Департаменту поліції та прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Естонії.

Наголошено, що міністерствам внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії не притаманна практична діяльність, пов'язана безпосередньо з охороною громадського порядку, забезпеченням громадської безпеки та протидією правопорушенням. Такі завдання покладено на виконавчі органи, що увійшли до складу міністерств, якими є Департамент поліції Міністерства внутрішніх справ Литви, Державна поліція Міністерства внутрішніх справ Латвії, Департамент поліції та прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Естонії. Саме в їх структурах функціонують професійні практичні підрозділи поліції.

У підрозділі 1.3 «Функції Міністерства внутрішніх справ Литовської, Латвійської, Естонської Республік та їхня структурна побудова» зазначено, що міністерства внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії наділені низкою функцій, через які фактично реалізуються мета та завдання органу виконавчої влади. Запропоновано поділ цих функцій на штабні (або загального керівництва) та забезпечення.

До основних функцій зазначених міністерств внутрішніх справ належать визначення стратегії та основних напрямів діяльності виконавчих органів міністерств у сфері внутрішніх справ; розроблення проектів нормативно-правових актів та внесення їх до парламенту, уряду держави щодо заходів із забезпечення законності та правопорядку; визначення політики міністерств, зокрема, щодо кадрового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення виконавчих органів; представлення інтересів держави у взаємовідносинах з органами внутрішніх справ інших країн, здійснення співробітництва з правоохоронними, урядовими та неурядовими організаціями інших країн та міжнародного рівня у сфері забезпечення охорони громадського порядку, громадської безпеки, профілактики та боротьби з правопорушеннями, насамперед злочинністю. До штабних (або загального керівництва) у сфері внутрішніх справ належать функції, що безпосередньо пов'язані з реалізацією основних функцій шляхом видання відповідних нормативно-правових актів, участі в роботі парламентських та урядових організацій, підготовкою безпосередньо планів діяльності, розробленням заходів реагування при певних політичних акціях для запобігання порушенням правопорядку. До функцій

забезпечення слід віднести створення умов, необхідних для ефективної правоохоронної діяльності, розподіл бюджетних коштів, підготовку кадрів, інформаційне забезпечення діяльності виконавчих органів поліції.

Виокремлено функції, що здійснюють міністерства внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії, їх структурні підрозділи, які входять до складу міністерств, насамперед органи поліції.

Доведено, що залежно від функцій, покладених на Міністерство, існують підрозділи загального керівництва та функціональні підрозділи. Підрозділи загального керівництва забезпечують діяльність усього Міністерства.

Функціональними підрозділами, що входять, наприклад, до складу Міністерства внутрішніх справ Литви, є: Департамент поліції, Служба охорони державного кордону, Департамент міграції, Служба з питань розслідування фінансових злочинів, Департамент інформаційних технологій і зв'язку, Пожежно-рятувальний департамент, Департамент захисту VIP-осіб. Таку структуру мають міністерства внутрішніх справ Латвії та Естонії.

Галузеві служби, що забезпечують охорону громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу з правопорушеннями, діють у складі підконтрольних Міністерству внутрішніх справ підрозділів – Департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ Литви, Департаменту державної поліції Міністерства внутрішніх справ Латвії і Департаменту поліції та прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Естонії.

Наголошено, що з урахуванням європейського досвіду під час подальшого проведення реформ у сфері внутрішніх справ необхідно прийняти Закон України «Про Міністерство внутрішніх справ України». Слід зважати на те, що відслідковується тенденція розширення завдань і функцій МВС України, які належать до повноважень інших виконавчих органів. Новостворене Міністерство зобов'язано вирішувати стратегічні проблеми діяльності правоохоронних органів, питання фінансування, підготовки кадрів, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності виконавчих органів. За таких умов новостворена Національна поліція України зможе звільнитись від обов'язків, які не властиві поліції, натомість у поліції з'являться резерви і можливості щодо зосередження безпосередньо на вирішенні питань, пов'язаних з охороною громадського (публічного) порядку, забезпеченням громадської безпеки та протидією правопорушенням.

Розділ 2 «Поліція Литви, Латвії та Естонії – організаційно-правові засади їхньої діяльності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Конституційні та організаційні засади діяльності поліції МВС Литви, Латвії та Естонії» підкреслено, що поліція є єдиним централізованим за структурою органом в складі міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії, відповідальним, підконтрольним і підзвітним Міністерству внутрішніх справ своєї країни.

Зазначено, що основою правового регулювання діяльності поліції всіх названих країн слугують конституції (в Естонії – Основний Закон), прийняті парламентами Литви, Латвії та Естонії. В окремих розділах і статтях вказаних актів регламентуються питання сфери внутрішніх справ, визначені найважливіші напрями діяльності національної поліції.

До джерел права, що встановлюють організаційно-правові засади діяльності поліції, крім Конституції (Основного Закону), належать також закони, прийняті парламентами, підзаконні акти уряду – Кабінетом Міністрів, міністерствами та відомствами, а також міжнародно-правові акти, до яких приєднались Литва, Латвія та Естонія. У країнах не використовується судовий прецедент, характерний для країн з англосаксонською системою права.

Зазначено, що основним нормативно-правовим актом, який регламентує адміністративну діяльність литовської поліції, є Закони Литовської Республіки «Про поліцію» і прийнятий пізніше Закон «Про поліцейську діяльність». У Латвії та Естонії також діють закони з тією самою назвою – «Про поліцію». У цих законах на законодавчому рівні сформульовано мету, завдання, принципи, основні функції національної поліції, визначено в загальних рисах організаційну структуру. Крім того, важливе значення для організації діяльності поліції мають прийняті в усіх зазначених державах Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси, закони, що визначають правові підстави і порядок здійснення оперативно-розшукової та профілактичної діяльності.

У підрозділі 2.2 «Завдання та функції поліції Прибалтійських держав (Литва, Латвія, Естонія) та їх характеристика» підкреслено необхідність більш чіткого визначення правової бази діяльності поліції відповідно до її завдань та функцій.

Головними завданнями литовської, латвійської та естонської поліції є: захист прав і свобод людини; забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; надання необхідної допомоги особам, які страждають фізичними або розумовими вадами і які постраждали від злочинів або інших правопорушень; попередження, профілактика злочинів та інших правопорушень; розкриття та розслідування злочинів; забезпечення безпеки дорожнього руху. Завдання, які стоять перед поліцією, визначають її функції.

Найбільш прийнятним вважається переважно традиційний поділ функцій поліції на адміністративну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах). Як визначено законами Литви, Латвії та Естонії «Про поліцію» (у Литві також – «Про поліцейську діяльність»), недопустимо доручення поліції виконувати функції, не передбачені чинним законодавством. У практичному плані функції національних поліцій цих країн поділяються на шість груп: перша – функції, пов'язані з попередженням злочинів та інших правопорушень; друга – функції, пов'язані з розкриттям та розслідуванням злочинів, їх профілактикою; третя – оперативна (розвідувальна, контррозвідувальна) діяльність поліції, що визначається як дії негласного характеру стосовно попередження та розкриття злочинів; четверта – забезпечення в державі громадського порядку, громадської безпеки, прав і свобод громадян; п'ята – забезпечення безпеки дорожнього руху; шоста – соціальна, що пов'язана з наданням допомоги громадянам.

Констатовано, що адміністративна діяльність є однією з головних функцій поліції (поняття «адміністративна діяльність» більш притаманне українській, російській та білоруській правовій науці) і за своїм змістом здебільшого збігається з аналогічною діяльністю органів внутрішніх справ України (до 2015 р.), а нині й Національної поліції України.

Запропоновано поділ адміністративної діяльності поліції на внутрішньосистемну та зовнішню.

Внутрішньосистемна адміністративна діяльність литовської, латвійської та естонської поліції забезпечує формування і функціонування самої поліції, охоплює відносини, що складаються між різними ланками апаратів управління поліцією, його структурними підрозділами та посадовими особами. Зовнішня адміністративна діяльність поліції спрямована на виконання завдань і функцій, що визначають соціальне призначення поліції, і пов'язана з охороною громадського порядку, громадської безпеки, боротьби з правопорушеннями.

Зроблено висновок, що європейська поліція, виконуючи вказані функції, використовує новітню модель організації охорони громадського порядку з назвою «community policing», що означає відмову від поліції як карального органу і перехід до поліції як організації, що надає своєрідні правоохоронні послуги населенню. Головним результатом упровадження цієї моделі є зміна філософії особистості працівника поліції та його діяльності. У загальному плані створено умови для мінімізації втручання держави, у тому числі поліції, у життєдіяльність суспільства, досягнуто переорієнтацію її діяльності й поєднання виконання суто адміністративно-розпорядчих функцій з наданням якісних адміністративних (управлінських) послуг, що схвально сприйнято і підтримано суспільством.

Наголошено, що питання забезпечення прав і законних інтересів громадян при здійсненні професійної діяльності є найважливішим в адміністративній діяльності поліції Литви, Латвії та Естонії. Підкреслено, що переважаючими методами адміністративної діяльності поліції є адміністративне попередження та примус.

У підрозділі 2.3 «*Структурна побудова органів поліції МВС Литви, Латвії та Естонії, повноваження її окремих підрозділів*» акцентовано увагу на тому, що створення та діяльність національної поліції в країнах Прибалтики (Литви, Латвії та Естонії) пов'язана безпосередньо з розвитком демократичних засад, необхідністю належного забезпечення, дотримання прав і свобод громадян. Завдання та функції поліції обумовили логіку її структурної побудови.

Звернено увагу на те, що окреслення компетенції та повноважень окремих структурних підрозділів поліції має певне теоретичне та практичне значення, є передумовою правильного розуміння та визначення їх ролі й місця в поліцейській системі, форм і методів роботи.

Наголошено, що організаційна структура литовської, латвійської та естонської поліції суттєво відрізняється від структурної побудови Національної поліції України, яку слід розглядати як сукупність підрозділів, об'єднаних в єдиний центральний орган виконавчої влади. Натомість литовська, латвійська та естонська поліція фактично є окремими департаментами в складі міністерств внутрішніх справ, і не є самостійними центральними органами виконавчої влади.

Зазначається, що кожний окремий підрозділ апарату поліції Прибалтійських країн очолює керівник, який одноособово здійснює керівництво підлеглими підрозділами, але по службі підпорядкований та підзвітний Міністру внутрішніх справ своєї країни.

Зазначено, що в структуру національної поліції входять штабні підрозділи, які аналізують поточну оперативну обстановку в країні і прогнозують її надалі, готують

перспективні плани реалізації завдань та функцій поліції, плани цільових заходів, пов'язаних з конкретними подіями; галузеві підрозділи, які безпосередньо реалізують поліцейські функції з охорони громадського порядку, громадської безпеки, розкриття та розслідування злочинів, їх профілактики і попередження, протидіють іншим видам правопорушень; підрозділи забезпечення, які створюють належні умови, службової діяльності, у тому числі кадрові матеріально-технічні, фінансові, для роботи галузевих служб і навчальних закладів, вирішення завдань підготовки майбутніх працівників поліції для служби, проведення поточного навчання (підготовки, підвищення кваліфікації) поліцейських, які перебувають на службі в поліції.

До галузевих (лінійних) підрозділів поліції належать управління, відділи та відділення, які підпорядкованими їм силами забезпечують охорону громадського порядку, розкриття та розслідування злочинів, забезпечують безпеку дорожнього руху, а також спеціальні підрозділи, що здійснюють антитерористичну діяльність.

Наголошено, що охорону громадського порядку та громадської безпеки покладено, насамперед, на особовий склад Управління поліції громадської безпеки, а також його структурні підрозділи на місцях – територіальні підрозділи.

Зважаючи на європейський досвід діяльності поліції в структурі Міністерства внутрішніх справ, наголошено на тому, що у процесі реформування органів внутрішніх справ України необхідно удосконалити, уточнити і скорегувати окремі положення чинного Закону України «Про Національну поліцію», чітко визначити компетенцію Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України. На стадії реформування необхідне чітке визначення функцій окремих структурних підрозділів поліції, удосконалення їх професійної діяльності, покращення матеріально-технічного забезпечення, наближення до населення, що сприятиме зміні філософії поліцейської служби й особистості працівника поліції.

Розділ 3 «Проходження служби в поліції Прибалтійських держав (Литви, Латвії, Естонії)» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Проходження служби в підрозділах литовської, латвійської та естонської поліції» проаналізовано нормативно-правові акти Литовської, Латвійської та Естонської Республік щодо правової основи і реалізації кадрової політики, у відповідних країнах. Серед них є Закони під загальною назвою «Про поліцію» (у Литві також – «Про поліцейську діяльність»), деякі інші закони, нормативно-правові акти міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії.

Зазначено, що працівники поліції є різновидом державних службовців – державні (публічні) чиновники, які виконують управлінські та правоохоронні функції, мають відмінний від інших службовців правовий статус, здійснюють від імені держави виконавчо-розпорядчі повноваження правоохоронного характеру.

Посадовою особою поліції є громадянин, відповідно, Литви, Латвії або Естонії, який перебуває на службі в поліції, обіймає певну посаду і реалізує функції поліції. Особовий склад поліції становить собою специфічну професійну групу зі складною внутрішньою диференціацією.

Визначено, що під проходженням служби деякі вчені розуміють сукупність юридичних фактів, які викликають зміну службово-правового становища співробітника правоохоронного органу. Констатовано, що за час роботи в поліції кожен поліцейський проходить етапи: зарахування до кадрів поліції, призначення на

посаду, присвоєння спеціального поліцейського звання, просування по службі та звільнення з органів поліції.

Підкреслено, що однією з класифікацій кадрів поліції є розподіл особового складу залежно від наявності чи відсутності у працівників поліції спеціальних звань. Особовий склад поліції поділяється також залежно від змісту їх професійних функцій: особи, які зайняті в галузевих та функціональних підрозділах, а також певні класифікаційні групи в середині цих підрозділів.

Розкрито функції кадрового апарату: визначення порядку підбору кандидатів на службу в поліцію та безпосереднє комплектування підрозділів поліції, створення кадрового резерву як на службу, так і на висування на вищі посади, ведення особових справ співробітників поліції та різноманітних обліків по особовому складу, підготовка матеріалів щодо прийняття, переміщення по службі, звільнення зі служби, присвоєння спеціальних звань, організація навчання та підвищення кваліфікації, контроль за діяльністю по підборі кадрів та роботою з кадрами в територіальних підрозділах поліції.

Наголошено на тому, що іноземний досвід, у тому числі досвід поліції Прибалтійських Республік, є корисним для врахування при подальшому формуванні новоствореної української поліції, надає можливість визначитись у напрямках вирішення кадрових проблем, поліпшення всіх складових роботи з персоналом органів внутрішніх справ і Національної поліції України.

У підрозділі 3.2 *«Принципи підбору кадрів на службу в поліцію в державах Балтії (Литви, Латвії, Естонії) та підготовка поліцейських до здійснення поліцейської діяльності»* підкреслено, що перед направленням будь-якого кандидата на навчання кадрові апарати здійснюють ретельний відбір таких осіб з метою перевірки можливостей особи виконувати поліцейські функції, а також упередження прийому (недопущення) на службу в поліції осіб, які можуть у подальшому здійснювати корупційні діяння або правопорушення чи схильні порушувати службову дисципліну.

Зазначено, що підготовка та перепідготовка кадрів поліції в Литві, Латвії та Естонії здійснюється на базі спеціальних поліцейських шкіл, до яких приймають осіб, що пройшли відповідний відбір і придатні за своїми діловими та фізичними якостями і станом здоров'я (у тому числі фізичного і психічного) до поліцейської служби. Відбір кандидатів на навчання здійснюється на конкурсній основі.

Підкреслено, що для підвищення по службі є обов'язкове проходження навчання в поліцейських школах, як і в разі вирішення питань підвищення кваліфікації або зміни професійного профілю.

У підрозділі 3.3 *«Подолання корупції в органах поліції Литви, Латвії та Естонії, забезпечення службової дисципліни та законності в їхній діяльності»* здійснено аналіз шляхів на методів боротьби з корупцією в поліцейському середовищі, забезпечення дисципліни та законності в діяльності поліції.

Зазначено, що паралельно зі створенням органів поліції визначено і здійснено заходи, що зумовлюють подолання корупції в поліцейському середовищі. У результаті цього кількість корупційних проявів серед працівників поліції зведено до мінімуму, що визнається достатньо об'єктивним.

Констатовано, що одним із стимулюючих факторів відповідальної і

добросовісної діяльності співробітників поліції є система оплати праці, матеріально-технічного забезпечення та соціального захисту. Поліцейські не втягуються в процес пошуку коштів на свою професійну діяльність, як в Україні. Високий рівень заробітної плати та належний соціальний захист створюють додаткові умови для викорінення корупції.

Наголошено, що проблема корупції, забезпечення службової дисципліни є надто актуальною для органів внутрішніх справ України та новоствореної Національної поліції України, а тому досвід поліції Литви, Латвії та Естонії є для нашої держави важливим.

Боротьба з корупцією передбачає комплекс заходів економічного, політичного, соціального і культурного характеру, у тому числі високий рівень заробітної плати в державному секторі, соціальний пакет у правоохоронній галузі, інші заходи, що підвищують престиж служби в поліції, обов'язкова антикорупційна експертиза законодавчих актів та прийняття необхідних нормативно-правових актів щодо протидії корупції.

З метою протидії корупції в Литві, Латвії та Естонії функціонують спеціально створені державні органи (у Литві, наприклад, Служба спеціальних розслідувань), яким надано широкі повноваження у сфері попередження та протидії корупції.

Зазначено, що правовою підставою протидії корупції, застосування дисциплінарної відповідальності є закони Прибалтійських Республік «Про поліцію» (у Литві також – «Про поліцейську діяльність»), «Про попередження корупції», підзаконні акти урядів і міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії.

Підкреслено, що в литовській, латвійській та естонській поліції існує нормативно визначений порядок накладення дисциплінарних стягнень. Правовою підставою для притягнення працівника поліції до дисциплінарної відповідальності є вчинення корупційного діяння, злочину, іншого правопорушення, дисциплінарного проступку, порушення дисципліни та законності. Процедуру притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності нормативно визначено міністрами внутрішніх справ цих країн.

Констатовано, що з метою подолання негативних явищ, які можуть виникнути в поліції при здійсненні її працівниками своїх функціональних обов'язків, використовується чітка система заходів, насамперед, попереджувального характеру.

Зазначено, що створення належних умов виконання службових обов'язків, відповідне матеріально-технічне забезпечення діяльності поліції та соціальна захищеність працівників поліції безпосередньо впливають на ефективність реалізації поліцією своїх обов'язків і здебільшого виправдовують очікування суспільства.

Підкреслено, що разом із зазначеними заходами особливо важливим для забезпечення службової дисципліни, законності, боротьби з корупцією є жорсткий оперативний та інший контроль, що здійснюють Міністерство внутрішніх справ, прокуратура, інші правоохоронні та спеціальні органи Литви, Латвії та Естонії.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційного дослідження наведено теоретичне узагальнення проблеми організаційно-правових засад діяльності міністерств внутрішніх справ та

органів поліції як складових частини міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії, загальну сукупність наукових знань про діяльність правоохоронного органу – поліції в сучасному світі та сформульовано пропозиції щодо використання міжнародного досвіду діяльності поліції при реформуванні органів внутрішніх справ та завершенні побудови новоствореної Національної поліції України.

Проведений аналіз організаційно-правових засад діяльності підрозділів органів поліції міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії дав змогу дійти таких висновків:

Міністерства внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії є центральними органом виконавчої влади у сфері внутрішніх справ. Органи поліції зазначених країн не виокремлено як центральний орган виконавчої влади, а є складовою частиною міністерств внутрішніх справ. Зазначені органи поліції незалежні від інших департаментів (управлінь) міністерств і не підпорядковуються жодному з них. Керівники органів поліції Литви, Латвії та Естонії підпорядковані безпосередньо Міністрові внутрішніх справ, а Генеральний комісар поліції Литви за посадою є також заступником Міністра. Таким чином, структурно, на відміну від України, поліція Литви, Латвії та Естонії не є центральними органами виконавчої влади, а функціонує як орган, підпорядкований Міністерству внутрішніх справ.

Комплексний аналіз організаційно-правових засад діяльності міністерств внутрішніх справ Прибалтійських країн та органів поліції у сфері внутрішніх справ свідчить про те, що структурні підрозділи поліції (територіальні, функціонально спеціалізовані) також не є самостійними і здійснюють свої повноваження через центральні органи поліції – Департамент поліції Литви, Державну поліцію Латвії, Департамент поліції та прикордонної охорони Естонії.

Міністерства внутрішніх справ, що створені і діють на підставі Конституції (в Естонії – Основного Закону), є підконтрольними і підзвітними своїм парламентам та урядам. Вони здійснюють стратегічне планування всієї правоохоронної діяльності, відповідають за кадрове та матеріально-технічне забезпечення, у тому числі структурних підрозділів, що входять до складу Міністерства й органів поліції.

Міністерства внутрішніх справ, здійснюючи загальне керівництво поліцією, позбавлені повноважень втручатися у практичну діяльність поліції з охорони громадського порядку, громадської безпеки, протидії злочинності та іншим правопорушенням.

Міністерствами керують Міністри, які є політичними фігурами. Призначення і просування по службі інших посадовців не залежить від зміни президента та уряду, і пов'язано лише з професійними та діловими якостями службовця. Кожний департамент, управління, відділ Міністерства очолює керівник певного рівня, який призначається наказом виключно на професійній основі. Перебування на керівних посадах і взагалі в системі Міністерства виключає участь у діяльності політичних партій, організацій, для них також встановлено пряму заборону на участь у політичному житті суспільства.

Враховуючи мету, завдання та функції Міністерства внутрішніх справ та підлеглих йому підрозділів поліції, законодавцем, відповідно до нормативного регулювання, здійснено розподіл завдань, сформульовано функції, а також передбачену організаційну структуру.

Головною метою Міністерства внутрішніх справ є створення таких умов життєдіяльності суспільства, що мають забезпечити його безпеку й саме існування, а також забезпечення захисту конституційних прав та свобод громадян, населення загалом.

До основних завдань міністерств зазначених держав належать стратегічне планування та визначення основних орієнтирів для органів, що здійснюють практичну діяльність і реалізують політику міністерств у сфері внутрішніх справ. Для міністерств стратегічне планування пов'язано з розробленням довгострокових планів діяльності, зважаючи на внутрішні та зовнішні елементи, у тому числі щодо можливості юридичного, фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення практичної правоохоронної діяльності, насамперед, органів поліції.

До основних функцій міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії належать: визначення стратегії та основних напрямів діяльності виконавчих органів міністерств у сфері внутрішніх справ; розроблення проектів нормативно-правових актів та внесення їх до парламенту й уряду держави щодо заходів із забезпечення законності та правопорядку; визначення політики міністерств щодо кадрового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення виконавчих органів; представництво інтересів держави у взаємовідносинах з органами внутрішніх справ інших країн, здійснення співробітництва з правоохоронними, урядовими та неурядовими організаціями інших країн у сфері забезпечення охорони громадського порядку, громадської безпеки, профілактики і протидії правопорушенням, насамперед злочинності.

Враховуючи розподіл завдань та функцій між Міністерством внутрішніх справ та органами поліції, що діють у складі Міністерства, формулюються завдання та функції поліцейських органів щодо практичного забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та боротьби з правопорушеннями.

Основними завданнями поліції є захист прав і свобод людини, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, попередження, профілактика злочинів та інших правопорушень, розкриття й розслідування злочинів, забезпечення безпеки дорожнього руху. Завдання, які стоять перед поліцією, визначають її функції. Найбільш вдалим є поділ функцій поліції на адміністративну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну.

У діяльності органів поліції розрізняють два види адміністративної діяльності, що тісно пов'язані між собою: внутрішньосистемна адміністративна діяльність та зовнішня адміністративна діяльність. Перший – спрямовано на створення належних умов діяльності поліції, її підрозділів, служб та працівників, забезпечення ефективного використання наявних сил і засобів. Другий – виходить за внутрішні межі й поширюється на юридичних та фізичних осіб, не підпорядкованих поліції.

Завдання та функції поліції визначають його організаційну структуру. До структури органів поліції належать штабні, галузеві підрозділи та підрозділи забезпечення. До галузевих підрозділів поліції (наприклад, Литви) дисертант відносить Управління кримінальної поліції, у складі якого сформовано два підрозділи: Бюро кримінальної поліції та Науковий поліцейський центр (Криміналістичний центр); поліцію громадської безпеки; дорожню поліцію; антитерористичну поліцейську оперативну команду «ARAS». Охорону громадського

порядку та громадської безпеки покладено, насамперед, на особовий склад Управління поліції громадської безпеки, а також їхні структурні підрозділи на місцях – територіальні підрозділи.

Найважливішим питанням діяльності поліції Литви, Латвії та Естонії є забезпечення прав і законних інтересів громадян. За період свого існування суттєво змінилася психологія поліцейських та філософія поліцейської служби. Поліція з органу, що здійснює каральну діяльність, перетворилася на орган, що надає населенню та суспільству своєрідні послуги – правоохоронні послуги. Це сприяло суттєвому підвищенню довіри населення до своєї поліції і включенню до механізму правоохоронної діяльності різних форм участі населення в підтриманні правопорядку в державі.

Важливою умовою ефективної діяльності литовської, латвійської та естонської поліції є кадрова політика, пов'язана з призначенням поліцейських на конкурсній основі, створення належних умов для діяльності працівників поліції, відповідного матеріально-технічного забезпечення, соціального захисту як однієї з найважливіших передумов для ефективної роботи поліції, суттєвого зменшення рівня корупції в поліцейському середовищі.

Зазначено, що використання позитивного міжнародного досвіду дає можливість науково обґрунтувати шляхи й методи вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ України та Національної поліції України, розробити пропозиції і рекомендації, що можуть бути враховані при їх реформуванні.

Наголошено на тому, що у процесі реформування органів внутрішніх справ України необхідно вдосконалити прийнятий Закон України «Про Національну поліцію», чітко визначити компетенцію Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України. Головним завданням на стадії реформування має бути визначення функцій окремих структурних підрозділів поліції, удосконалення їх професійної діяльності, матеріально-технічного забезпечення, наближення до населення, зміна філософії поліцейської служби.

Відповідно до результатів аналізу організаційно-правових засад діяльності Департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ Литви, Державної поліції Міністерства внутрішніх справ Латвії, Департаменту поліції та прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Естонії надано пропозиції щодо реформування органів внутрішніх справ України і розбудови Національної поліції України, а саме :

– уточнення мети, завдань, функцій Міністерства внутрішніх справ України, залишивши за ним повноваження в частині стратегічного планування, розподілу фінансових та матеріально-технічних ресурсів, отриманих через бюджетне фінансування, визначення кадрової політики; удосконалення організації протидії корупції, зміцнення законності та службової дисципліни в Міністерстві та підлеглих структурних органах;

– удосконалення організаційної структури Міністерства внутрішніх справ України шляхом залишення в ній обмеженої кількості підрозділів з оптимальною штатною чисельністю, а саме: підрозділ, що виконує штабні функції та функції планування, інформаційно-аналітичний підрозділ, підрозділи кадрового, фінансового і матеріально-технічного забезпечення, підрозділ внутрішньої безпеки;

– удосконалення Закону України «Про Національну поліцію», головним

завданням якого має бути створення ефективно діючого, вільного від корупції центрального органу виконавчої влади, що діє у сфері внутрішніх справ;

– уточнення завдань, функцій Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, закріплення за ним, крім функцій, пов'язаних з охороною громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, функції проведення дізнання у кримінальних правопорушеннях невеликої та середньої тяжкості, за якими встановлено особу правопорушника, а також провадження в адміністративних справах;

– удосконалення адміністративного процесуального, кримінального процесуального законодавства України з метою визначення місця органів досудового розслідування в системі органів внутрішніх справ, розподілення процесуальних функцій та функцій, пов'язаних з проведенням оперативно-розшукової діяльності, кримінальної розвідки;

– забезпечення розроблення концептуальних і теоретико-методологічних засад удосконалення суспільних відносин у сфері внутрішніх справ, взаємовідносин Національної поліції з населенням;

– удосконалення роботи з персоналом з метою проведення конкурсного відбору на службу в поліцію осіб, не пов'язаних з правоохоронною діяльністю, визначення форми їх навчання та професійної підготовки, виховання в майбутніх працівників поліції нової філософії, спрямованої на переорієнтацію особового складу поліції на співпрацю з населенням для переходу від переважно каральної політики в діяльності поліції до політики надання послуг населенню;

– розроблення заходів протидії корупції, зміцнення дисципліни та законності в діяльності поліції, введення інституту омбудсмена з питань захисту інтересів працівників поліції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Фільштейн М. В. Законодавче забезпечення діяльності міністерства внутрішніх справ та поліції Естонської республіки / М. В. Фільштейн // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – № 5-2. – Т. 3. – С. 88–92.

2. Фильштейн М. В. Патрульная служба полиции, как основное звено в системе охраны общественного порядка (из опыта полиции Прибалтийских государств) / М. В. Фильштейн // Право и Политика (Республика Кыргызия). – 2015. – № 4. – С. 92–96.

3. Фільштейн М. В. Досвід країн Прибалтики в подоланні корупції в поліцейському середовищі / М. В. Фільштейн // Право і суспільство. – 2015. – № 6–2. – Ч. 2. – С. 149–152.

4. Фільштейн М. В. Принципи та шляхи реформування правоохоронної системи (на досвіді країн Прибалтики) / М. В. Фільштейн // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – № 35. – Ч. 2. – Т. 3. – С. 22–24.

5. Фільштейн М. В. Визначення місця Національної поліції України в системі органів внутрішніх справ (на досвіді країн Прибалтики та Грузії) / М. В. Фільштейн //

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2016. – № 1. – С. 115–118.

6. Фільштейн М. В. Принципи реформування правоохоронної системи в Україні / М. В. Фільштейн // Актуальні проблеми економіки фінансів : наук.-практ. online-конференція (Кіровоград, 16 груд. 2015 р.). – Кіровоград : КНТУ, 2015. – С. 39–41.

7. Фільштейн М. В. Шляхи реформування правоохоронної системи країн Прибалтики / М. В. Фільштейн // Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті : міжнар. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 12 квіт. 2016 р.). – Кіровоград : КНТУ, 2016. – С. 105–107.

АНОТАЦІЯ

Фільштейн М.В. Поліцейські органи Прибалтійських держав-членів Європейського Союзу (Латвія, Литва, Естонія): організація та правове забезпечення діяльності в сфері внутрішньої безпеки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2016.

Дисертація присвячена аналізу правових та організаційних засад діяльності поліції Литовської, Латвійської та Естонської Республік як складових частин Міністерства внутрішніх справ Литви, Латвії, Естонії. Розглянуто можливості використання досвіду зазначених країн при здійсненні реформування органів внутрішніх справ України та розбудові Національної поліції України.

Досліджено нормативно-правову базу, мету, завдання, функції литовської, латвійської та естонської поліції, їхню організаційну структуру, розкрито сутність адміністративної діяльності поліції, з'ясовано організаційно-правові засади кадрової політики, взаємовідносини з іншими державними органами, громадськими організаціями та населенням.

На підставі вивчення досвіду Департаменту поліції Литви, Державної поліції Латвії, Департаменту поліції та прикордонної охорони Естонії як структурних підрозділів міністерств внутрішніх справ Литви, Латвії та Естонії запропоновано напрями реформування Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України.

Ключові слова: сфера внутрішніх справ, мета, завдання, функції, організаційна структура, громадський порядок, громадська безпека, боротьба з правопорушеннями, адміністративна діяльність, іноземний досвід.

АННОТАЦИЯ

Фильштейн М.В. Полицейские органы Прибалтийских государств-членов Европейского Союза (Латвия, Литва, Эстония): организация и правовое обеспечение деятельности в сфере внутренней безопасности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по

специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Открытый международный университет развития человека «Украина», Киев, 2016.

Диссертация представляет собой комплексное исследование организационно-правовых основ деятельности Департамента полиции Литвы, Государственной полиции Латвии, Департамента полиции и пограничной охраны Эстонии как структурных подразделений министерств внутренних дел Литвы, Латвии и Эстонии с целью возможного использования опыта литовской, латвийской и эстонской полиции при реформировании органов внутренних дел Украины и Национальной полиции Украины. Этот опыт интересен тем, что литовская, латвийская и эстонская полиция – это полиция государств, ранее, как и Украина, входивших в состав СССР, которые с учетом национальных особенностей использовали европейский опыт создания и функционирования полиции. Выделены государственные органы, действующие в сфере внутренних дел, раскрыты их полномочия. Центральными органами исполнительной власти, действующими в сфере внутренних дел, являются министерства внутренних дел указанных Прибалтийских республик. Полиция является одним из структурных подразделений Министерства, органом, подотчетным и подконтрольным Министерству. Анализ нормативно-правовых актов и практической деятельности Министерства и полиции свидетельствует о том, что при реализации своих полномочий их задачи и функции не совпадают (не дублируются), а организационные структуры разделены. Акцентировано внимание на том, что целью Министерства внутренних дел является создание безопасных условий функционирования общества, защита прав и свобод граждан. Министерство реализует политику государства в сфере внутренних дел, осуществляет стратегическое планирование, отвечает за материально-техническое, кадровое обеспечение, в том числе органов полиции. Министерство возглавляет министр-политик, назначение и замена других должностных лиц министерства и полиции зависит исключительно от их профессионализма и эффективности работы (службы).

Проведенный анализ свидетельствует о том, что Министерство внутренних дел Литвы, Латвии и Эстонии, как и Министерство внутренних дел Украины, не осуществляют охрану общественного порядка, обеспечение общественной безопасности, борьбу с правонарушениями силами и средствами аппарата. Определено, что полиция является правоохранительным органом, на который возложена реализация политики Министерства внутренних дел в сфере внутренней безопасности. Подчеркнуто, что правовой основой деятельности полиции являются Конституция (в Эстонии – Основной Закон), другие законы, прежде всего Законы Литвы, Латвии и Эстонии «О полиции» (в Литве Закон «О полицейской деятельности»), а также подзаконные акты, приказы и инструкции министров внутренних дел. В качестве основных задач полиции выделены: охрана общественного порядка; обеспечение общественной безопасности; борьба с правонарушениями. Исходя из установленных законодателем задач, определены функции полиции, т.е. основные направления ее деятельности. Раскрыта сущность административной деятельности полиции, выделено два ее вида, тесно связанных между собой: внутриорганизационная (внутрисистемная) административная деятельность и внешняя административная деятельность. Первый вид

административной деятельности направлен на регулирование отношений внутри самой полиции и связан с организацией ее деятельности. Второй вид административной деятельности направлен вовне и дает возможность полиции осуществлять воздействие на субъекты, не подчиненные полиции. Отмечено, что организационная структура литовской полиции отвечает ее задачам и функциям. Обращено внимание на то, что при создании новой европейской полиции произошел перелом в философии полицейской службы. Подразделения полиции отказались от карательных методов работы, перейдя к методам предоставления правоохранительных услуг населению. Представлены и проанализированы основы кадровой политики при формировании полиции, пути преодоления коррупции среди сотрудников полиции.

Предложены пути реформирования органов внутренних дел Украины, в первую очередь Национальной полиции Украины, на основе изучения опыта полиции Литвы, Латвии и Эстонии как составных частей министерств внутренних дел. Изложен ряд общетеоретических выводов и научно-практических рекомендаций, которые связаны с уточнением и разграничением задач, функций Министерства и полиции, разделением организационных структур, что даст возможность усилить эффективность деятельности, сократить бюджетные расходы на их содержание.

Ключевые слова: сфера внутренних дел, цель, задача, функции, организационная структура, общественный порядок, общественная безопасность, борьба с правонарушениями, административная деятельность, зарубежный опыт.

SUMMARY

Filshtein M.V. The police authorities of the Baltic states-EU Member States (Latvia, Lithuania, Estonia): organization and legal support of activities in the field of internal security. – Manuscript.

The thesis for obtaining of scientific degree of candidate of legal science on specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Finance Law; Informational Law. – Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2016.

The thesis deals with elaboration of the problems of the organizational and legal basis of activity of The police authorities of the Baltic states and definition of the ways of realization of the experience of the police authorities of the Baltic states (Latvia, Lithuania, Estonia) as a part of Ministry of Internal Affairs during reforming of law-enforcement bodies of Ministry of Internal Affairs of Ukraine and Ukrainian police.

In this work was examined organizational and legal basis, the purpose, the task, the functions of Police of Latvia, Lithuania, Estonia and their organizational structure, was investigated the essence of administrative activity of police and interrelations with other state bodies, public organizations and the population.

Some ways of reforming of Ministry of Internal Affairs of Ukraine and Ukrainian police were offered on the basis of studying of experience of the police authorities of the Baltic states (Latvia, Lithuania, Estonia) as a part of Ministry of Internal Affairs.

Keywords: sphere of internal affairs, the purpose, the task, the functions, organizational structure, public order, public safety, struggle against offences, administrative activity, foreign experience.